

**Miny Bouland
&
Joke Morshuis**

Interkom

**INTERKOM IS NU EEN BOEK
14 jaar lesideeën**

Interkom, moedertaalonderwijs in de praktijk. Zo heet de verzameling lessenreeksen uit het tijdschrift Interkom, die bewerkt en geactualiseerd in boekvorm uitkomt. De lesideeën liggen op het vlak van schrijven, lezen, mondelinge taalvaardigheid, taalbeschouwing en moderne en historische letterkunde. Moedertaalonderwijs op z'n breedst. In de uitgave krijgen ook geslaagde bijdragen uit de rubrieken 'Hoe erg het was' en 'Utopisch lesidee' een plaats.

Interkom, moedertaalonderwijs in de praktijk verscheen in augustus bij uitgeverij Pendoor. Het boek levert bruikbaar materiaal voor docenten moedertaal en studenten aan PABO's, NLO's en Universitaire Lerarenopleidingen. Miny Bouland en Joke Morshuis beschrijven de geschiedenis van het tijdschrift Interkom.

Het ontstaan

Het eerste nummer van *Interkom* verschijnt in 1972. Het tijdschrift is ontstaan naar aanleiding van een VON-conferentie in dat jaar. Hier vatten enkele docenten Nederlands het plan op elkaar en anderen van bruikbare lesideeën te voorzien. Ze kiezen ervoor om dit in de vorm van een tijdschrift te doen en roepen de congresgangers op om abonnee te worden. Een simpel maar bruikbaar idee en het slaat aan. De VON-conferentie levert al zo'n 70 abonnees op en bij het tweede nummer wordt in het Voorwoord al het aantal van 200 genoemd.

Doelstellingen

Het Voorwoord in het eerste nummer is illustratief voor de doelstellingen van de redactie. Wie ze nu doorleest ziet dat ze een soort algemene geldigheid bezitten. Ze zijn nog steeds actueel. Het gaat vooral om de uitwisseling van ideeën en ervaringen die inhoudelijk of qua aanpak net even anders zijn dan de gangbare methodes.

Uit het Voorwoord van *Interkom* 1, jaargang 1, 1972:

U geeft les in moedertaalonderwijs op een kleuterschool, basisschool of in het voortgezet onderwijs.

INTERKOM

74/75

Nieuws

De definitieve waarheid

De directie ging snel door de knieën

'TMEEST UITGELEZEN'

"HET IS ECHT
GEMAKKELIJK OM OP TE
VALLEN IN DIT LAND"

Tel uit je verlies
allerlaatste nummer van **interkom**.

maar: wilt u doorgaan?

Wat kunt u
doen

doorknokken

Het moet en het kan!

"SINDS IK SCHRIJF GA IK
NIET MEER NAAR DE
PSYCHIATER"

GELD ZIT ZOLANG IN RESERVEFONDS

dit is het
de redactie houdt
bel dan voor

Lex Boezeman, telefoon: 030 - 510143.

Misschien vraagt u zich wel eens af:

- Hoe kan ik kleuters voorbereiden op het taalonderwijs in de basisschool?
- Hoe kan ik mijn taallessen op de basisschool aan laten sluiten bij wat er al op de kleuterschool is gebeurd?
- Kan ik leerlingen op de basisschool al leren een tekst samen te vatten?
- Hoe krijg ik mijn leerlingen aan het lezen?
- Hoe kan ik mijn leerlingen helpen bij het maken van een werkstuk voor andere vakken?
- Hoe zou het komen dat de creatief-schrijffles, waarvoor ik toch zulke leuke ideeën heb, steeds mislukt?
- Ik zou wel eens willen weten hoe ze het moeder-taalonderwijs op andere scholen aanpakken. Misschien kan ik die lessen ook voor mijn klassen gebruiken.
- Ik zou ergens een dikke map 'lesrecepten' willen hebben. Het gebeurt zo vaak dat ik niet weet wat ik moet doen.
- Ik heb aan de lopende band goede invallen; misschien kan een ander er ook wat mee doen. Maar waar kan ik ze kwijt?

Interkom wil communicatiemiddel zijn. U kunt er uw ideeën en suggesties in kwijt, maar ook uw problemen. *Interkom* wordt dus door u gemaakt. Wat de vorm betreft: *Interkom* is bedoeld als gebruiksvoorwerp. Er zullen daarom geen uitgebreide artikelen in verschijnen (*Moer* is er immers), maar uitgewerkte lessen, korte ideeën, tips, vragen en antwoorden. *Interkom* gaat in 1972 zes keer verschijnen, in nummers van 24 bladzijden, gestencild en losbladig, zodat u de inhoud naar believen kunt rangschikken.

In de jaren zeventig is de uitvoering van *Interkom* heel eenvoudig: gestencild, en met een nietje in de linkerbovenhoek. Later wordt het blad geoffset en komen de nietjes in de rug. Wat blijft is het A-4-formaat, omwille van de kopieerbaarheid.

Toepasbare ideeën

Er is eigenlijk maar één criterium waaraan een lesidee moet voldoen om in *Interkom* opgenomen te worden: de les moet in de klas uitgevoerd zijn. Dat betekent, dat ook de meest verfrissende en verrassende ideeën realiteitswaarde hebben. De leerkracht geeft ook aan of de les geslaagd was, voor herhaling vatbaar, hoe de klas reageerde en wat er eventueel mislukte. Zo schrijft iemand bij een lessenserie over een vagantentekst:

Wij hadden na afloop het gevoel dat de lessen te veel geprogrammeerd waren, er was weinig plaats voor de inbreng van de leerlingen. Er was ook vaak te veel achtergrondinformatie nodig. Achteraf denken we dat het beter was geweest met de moderne teksten (de politie-advertentie en de tekst van Vader Abraham) te beginnen, om van daaruit te gaan kijken naar de teksten uit de middeleeuwen.

Diversiteit

De redactie neemt, waar mogelijk, de ingestuurde (en in de praktijk gebruikte) lesideeën integraal op. Dat leidt tot een enorme diversiteit in aanbod. Waar de ene docent een zeer gedetailleerde beschrijving geeft van uitgangspunten, doelstellingen, voorbereiding en uitvoering, lucht de ander het hart in een persoonlijk verslag. Stageverslagen van studenten zijn vaak een dankbare bron van kopij: goed verzorgd en volledig met doelstellingen, uitgangspunten en een minutieuze tijdsindeling, geheel opgezet volgens de richtlijnen van Vakdidactiek.

Het onderstaande voorbeeld toont hoeveel denkwerk er aan een lessenserie vooraf gaat. De wereld in een notedop.

1 Onze uitgangspunten waren:

- mensen gaan in taal (spreek- en schrijftaal) met elkaar om
- taal weerspiegelt de verhoudingen in de maatschappij
- inzicht in taalgebruikssituaties is belangrijk voor de leerlingen om ze zoveel mogelijk met concrete en natuurlijke gebruikssituaties in aanraking te brengen — normaal-functioneel onderwijs, dus
- taalbeschouwing leidt op den duur tot een grotere taalbeheersing.

2 Onze doelstellingen waren:

- a specifieke doelstellingen voor taalbeschouwing:
 - de leerling kan waarnemen hoe taal in diverse communicatieve situaties wordt gehanteerd (beschouwing)
 - de leerling beseft en kan anderen duidelijk maken dat iedere communicatieve situatie haar eigen specifieke taalgebruik kent (bewustwording)
 - de leerlingen kan zich kritisch opstellen ten aanzien van het gebruik van taal (beoordeling)
 - de leerling kan goed functioneren in de maatschappelijke werkelijkheid door middel van taalgebruik (taalbeheersing)

b doelstellingen voor ons project:

- de leerling moet inzicht krijgen in de manier waarop taal gebruikt wordt in verschillende situaties
- de leerling moet zich bewust worden van het feit dat maatschappelijke rolpatronen óók in (verschillende) taal(vormen) voorkomen.

Onze verwachting was dat er een zekere mate van bewustwording plaats zou vinden. De leerlingen moesten van de projectlessen een individueel verslag maken — we hopen dat dit in de loop van het project steeds beter wordt.

Kijkje in de keuken

De bovenstaande opsomming zal bij menig docent een sceptische reactie losgemaakt hebben: Ja, ja, en dat allemaal in drie weken!

Toch is het succes van *Interkom* gebaseerd op herkenning, inspiratie en uitdaging. Met de beschrijving van het hoe, waarom en wat van de lessen gunt de leerkracht de ander een kijkje in de eigen keuken. Dat verklaart de populariteit van *Interkom* bij studenten en beginnende leraren. Vooral de reactie van de klas was belangrijk.

Zou *Interkom* uitgenodigd hebben tot klakkeloos kopiëren van ideeën? Nee, juist niet: in de praktijk blijkt dat het ene idee je op een ander idee brengt, dat in je eigen situatie beter bruikbaar is. Veranderen en aanpassen, daartoe inspireren de gepubliceerde ideeën.

Tijdsbeeld

Het doorbladeren van de jaargangen *Interkom* zal de moedertaalleraar menig moment van herkenning opleveren. Er zijn lessen over grammatica, over rolpatronen in taalgebruik, discussietechnieken, spreekbeurten en de krant in de klas. Het moedertaalonderwijs komt in breder maatschappelijk perspectief, het wordt functioneler. Creatief schrijven en reclame-analyse veroveren zich een plaats. Van elke stroming is in *Interkom* wel een weerslag te vinden. Leesplezier wordt belangrijker dan literatuuronderwijs-met-jaartallen. Popsongs, strips en triviaalliteratuur dringen door in de klas. De structuuranalyse wordt omgevormd tot aanwijzingen bij het zelf schrijven van verhalen. En natuurlijk wordt de eigen

ervaring van leerlingen bij het literatuuronderwijs betrokken:

Doelen:

'De leerlingen leren kijken naar hoe een literair verhaal dingen vertelt en met welke concreet aanwijsbare middelen, om zo meer in een verhaal te leren lezen dan alleen op het niveau van de fabel en met meer plezier.

Het bespreekbaar maken van bekende of althans herkenbare dingen uit de eigen ervaring.'

Werkvormen:

Subgroepen, situatiespel.

Leeractiviteiten:

Luisteren naar instructie, schriftelijk beantwoorden van vragen over het verhaal, praten, opvoeren van een situatiespel.

Leermiddelen:

- Fotokopie van het verhaal voor elke leerling.
- Instructiestencils (met de opdrachten).

Hoe erg het was

Interkom geeft ook ruimte aan de keerzijde van de praktijk in de rubriek 'Hoe erg het was'. Veel leerkrachten nemen de gelegenheid te baat om zonder gêne hun hart te luchten. Soms gingen lessen de mist in, omdat de organisatie niet klopte; in andere gevallen waren de leerlingen niet geïnteresseerd in het onderwerp. Het lezen over dergelijke mislukkingen is soms herkenbaar, vaak leerzaam en steeds erg leuk; geen leuker vermaak dan leedvermaak.

lang zoeken vond ik de sleutels: een II. had ze achter het bord gehangen ...

Utopie

Voor de rubriek 'Het utopisch lesidee' koppelt Thijs Veraart de vaak weinig realistische theorie aan de praktijk. Dat levert onuitvoerbare, utopische lessen op: herkenning bij de praktijkmensen, en theoretici op hun plaats gezet. De lesideeën zijn modern, maar voor niemand haalbaar.

Hoe erg 't was...

Nu waren er nog maar 10 minuten over voor de bel ging. Zin 5 werd door Maarten goed geanalyseerd (hij oefent altijd met zijn moeder), maar de anderen klaagden dat ze er nog maar weinig van begrepen. Om voor mezelf toch het idee te hebben dat we de oefening hadden doorgewerkt, maakte ik een willekeurige sprong naar zin 13:

L: Waarom doen we die andere niet?

L: Omdat dát een hele moeilijke is, daar moet je niet intrappen. Zin 13: 'Men meende dat vernissen makkelijker was dan schoonmaken.'

L: 'Men meende dat vernissen makkelijker was' is hoofdzin.

L: (brullend) ÉÉN PERSOONSVORM? ÉÉN ZIN!!!

L: Maar dat is toch wel een zin?

Hierop smeet ik mijn boek weg en gilte:

L: Ik kan net zo goed les geven aan een groep idioten. Hoe zijn jullie de brugklas eigenlijk doorgekommen?

L: Hoe ben jij eigenlijk leraar geworden?

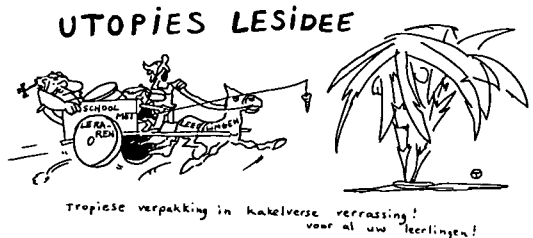
Toen wees ik de beste van de klas, Aldo, maar aan voor zin 13. Ook hij gaf een verkeerd antwoord en ik het goede.

L: Maar wat was er nou voor bijzonders aan die zin?

L: Maak nu zelf de oefening af tot de bel gaat.

L: Maar we zouden toch alleen de oneven zinnen doen?

Eindelijk ging de bel. Toen iedereen weg was merkte ik dat mijn sleutelbos van tafel was verdwenen. Na

'Zo'n utopies lesidee is iedere keer hetzelfde. Altijd discussiëren, altijd in groepen, altijd interviewen. Is dat lesgeven nieuwe stijl? Wat leer je zo nog? Bovendien zijn ze onuitvoerbaar.'

Ach, iedere keer hoor ik hetzelfde. En iedere keer vraag ik op mijn beurt: welk organisatietalent ontwikkel je met ontleden nog meer, naast het uitpluizen van zinnen en het omwerken daarvan tot een telefoonboek? Wat leer je bij een vreemde taal als je die niet spreekt? Welk sociaal contact biedt het diktee, naast het spieken?

Welke mogelijkheid tot samenwerken biedt spelling, naast het voorzeggen? Hoe leerzaam is het een hele les je mond dicht te moeten houden? Ja fijn voor tijdens het klassieke konsert. Daar gaan veel jonge mensen heen. We zullen ze leren! Maar wat?

Geen cent subsidie

Uiteindelijk heeft *Interkom* veertien jaar bestaan en op het hoogtepunt waren er 1.200 tot 1.300 abonnees. Geen gering succes voor een in eigen beheer uitgebracht tijdschrift. Met de administratie op de zolder van Mia Vergeer en zonder een cent subsidie kon een onderwijs tijdschrift zich zo lang staande houden ... Wel is er een chronisch tekort aan redactieleiden. In 1973 luidt de zittende redactie de alarmklok:

1 spreken	discussie klassegesprek	vragen stellen in interview	verslag uitbrengen
2 luisteren	gericht in discussie	gericht in interview	gericht op straat
3 schrijven	vrij verhaal	interview uitwerken	verslag
4 lezen	boeken	partijprogramma's	kranten tijdschriften
5 drama	wat verwacht ik te zullen zien?	wat heb ik gezien?	wat wil ik zien?

'Is dit de een-na-laatste *Interkom*? Het gaat goed met *Interkom* en we zitten in het slop.

Goed: het aantal abonnees stijgt nog steeds, we voldoen aan een behoefte. In het slop: we krijgen te weinig kopij binnen en er komt teveel redactiewerk op te weinig hoofden neer. Twee zaken die samen spelen: kopij krijgen wij voornamelijk binnen door er x maal zelf achter aan te gaan. Wilt u verzekerd zijn van een derde jaargang *Interkom*, dan moet u: óf u opgeven als lid van de redactie, óf namen van geschikte nieuwe redactieleden aan ons doorgeven. *Interkom* gaat door als u dat wilt!

En tien jaar later, in 1983, onder invloed van de no-nonsense-sfeer klinkt het zo: 'Ben jij ook je baan al kwijt? Kom bij *Interkom*.'

Collectief

In 1985 is het gedaan. De redactie besluit collectief op te stappen, en er zijn geen opvolgers. Het resterende geld steekt de voormalige redactie in het publiceren van een boekwerk met *Interkom*-lesideeën.

Maar toch: vragen en wensen hebben moedertaalleerkrachten nog genoeg. Een blad kan iedereen oprichten. Uitwisseling van ervaringen en ideeën is belangrijk.

Wie kan er zonder?